

Desertificació i Sequera: El Desafiament Global que Posa en Perill els Drets Humans

Les catàstrofes climàtiques i els impactes relacionats amb el canvi climàtic no només representen una amenaça ambiental, sinó que també tenen una connexió directa amb els drets humans. A mesura que el canvi climàtic agreuja fenòmens com la sequera, la desertificació i les inundacions, es posen en perill drets fonamentals.

Milions de persones ja pateixen els efectes de les catàstrofes climàtiques extremes agreujades pel canvi climàtic: des de la sequera prolongada a l'Àfrica subsahariana fins a les devastadores tempestes tropicals que afecten el Sud-est asiàtic, el Carib i el Pacífic. Les altes temperatures arribant a màxims històrics han provocat onades de calor mortals a Europa i incendis forestals a Corea del Sud, Algèria i Croàcia. A Pakistan s'han produït inundacions greus, mentre que una sequera prolongada i intensa a Madagascar ha deixat 1 milió de persones amb accés molt limitat a aliments adequats. (Amnesty International, 2019) El món es troba davant d'una crisi ambiental sense precedents, impulsada per les activitats humanes. El canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, la contaminació i l'escassetat d'aigua estan causant estralls al nostre planeta i a les nostres societats. En aquest article es

tracten la desertificació, la degradació dels sòls i la sequera i el risc que posen en els drets humans.

La relació entre la desertificació, la degradació dels sòls, la sequera i el canvi climàtic és complexa. El canvi climàtic agreuja la desertificació i la degradació dels sòls augmentant la freqüència i la gravetat d'esdeveniments relacionats amb la calor, com ara la sequera, les onades de calor i els incendis forestals. També accelera l'erosió del sòl en terres degradades. D'altra banda, la desertificació i la degradació dels sòls tenen un impacte en el canvi climàtic mitjançant la reducció de la cobertura vegetal, l'augment dels aerosols de sorra i pols i les fluctuacions dels gasos d'efecte hivernacle. (R. Boyd and Nilmalgoda, 2023)

La manera com aquests processos interactuen dona lloc a poblacions menys resistents i amb menor capacitat d'adaptació a la desertificació, la degradació dels sòls i esdeveniments extrems com les sequeres i les inundacions.

Les zones àrides del món - àrees afectades per un clima caracteritzat per precipitacions escasses o nul·les-, són hàbitats de tres mil milions de persones en 169 estats i ocupen gairebé la meitat de la superfície terrestre del planeta. Les zones àrides es troben sota amenaça extrema a causa de la sequera, la degradació dels sòls i la desertificació. Les terres àrides proporcionen combustible, aliments, materials de construcció i nombrosos serveis ecosistèmics, incloent-hi la filtració i retenció de l'aigua i la captació de carboni. Contenen el 44% de les terres de cultiu del món, la meitat del bestiar mundial i una rica biodiversitat. (Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació, n.d.)

La desertificació, la degradació dels sòls i la sequera tenen un gran impacte sobre les persones que viuen en les zones afectades. Aquestes redueixen l'accés a l'aigua per a l'agricultura, el consum, la cuina i la higiene, augmentant els riscos d'inseguretats alimentària, malnutrició, malalties provinents de l'aigua, conflictes i violència. També provoquen un augment de les malalties respiratòries a causa de la pols atmosfèrica generada pel vent i l'erosió. (R. Boyd and Nilmalgoda, 2023)

Totes aquestes conseqüències de la desertificació, la degradació dels sòls i la sequera vulnereu els drets de la Declaració Universal dels Drets Humans. Especialment, el dret número 25 on s'estipula que 'Tota persona té dret a un nivell de vida que assegurui, per a ell i la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a alimentació, vestir, habitatge, assistència mèdica i als serveis socials necessaris'. En una situació on hi ha inseguretats alimentària i

malnutrició, poc accés a l'aigua i condicions negatives per a la salut entre d'altres, els drets humans estan en risc.

Efectes en la inseguretats alimentària i malnutrició

La sequera meteorològica (el resultat d'un període de baixa pluja) es preveu que augmenti en intensitat, freqüència i durada. La sequera provoca pèrdues agrícoles, reduccions en la qualitat i disponibilitat de l'aigua, i és un factor important de la inseguretats alimentària global. Les sequeres són especialment devastadores en zones àrides i semiàrides, ja que disminueixen la qualitat i la productivitat dels rendiments agrícoles i del bestiar. Set-cents milions de persones que pateixen fam ja viuen en zones semiàrides i àrides. La manca d'agricultura de qualitat i en quantitat comporta que la major part de la gent que viu a les zones afectades estiguin malnodrides. (Causes i conseqüències de la contaminació dels sòls, 2021). Que hi hagi persones que pateixen gana, inseguretats alimentària ni malnutrició interfereix en el dret a l'alimentació, on es diu que s'ha de garantir la dignitat en l'alimentació, assegurar que hi hagi una disponibilitat adequada d'aliments i que les persones tinguin els recursos per aconseguir-los i que les necessitats dietètiques de les persones siguin satisfetes de manera adequada.

Efectes en malalties provinents de l'aigua

La sequera, la desertificació i la degradació dels sòls comporten molts cops en una escassetat d'aigua i com a conseqüència, la societat civil acaba consumint aigua contaminada. L'aigua contaminada i el deficient sanejament estan relacionats amb la transmissió de malalties com el còlera, la diarrea, la disenteria, l'hepatitis A, la tifoide i la poliomièlitis. La falta d'accés, la insuficiència o la gestió inadequada dels serveis d'aigua i sanejament exposen les persones a riscos de salut previsibles.

En la Declaració Universal de Drets Humans consta que tothom té dret a aigua potable i un sanejament bàsic. L'any 2021, més de dos bilions de persones viuen en països amb escassetat d'aigua, una situació que es preveu que s'agreugi en algunes regions com a resultat del canvi climàtic, i del creixement de la població. (World Health Organization, 2022).

Efectes en el conflicte i la violència

La sequera pot generar conflicte i violència a través d'una xarxa de factors interconnectats. A mesura que l'aigua i els aliments es fan escassos, la competència s'intensifica, cosa que provoca tensions i disputes. La pressió econòmica, el desplaçament i les estructures socials debilitades poden augmentar encara més els conflictes. Les respostes del govern, els factors

ètnics i polítics poden tots agreujar la situació. En una situació de conflicte i violència els drets humans perillen a causa de la falta de seguretat. Algunes persones es veuen forçades a desplaçar-se, hi ha restriccions a la llibertat de moviments i hi ha més probabilitats que hi hagi arbitrarietats i abusos de poder. A més, en situació de conflicte les dones són més vulnerables a patir violència sexual i de gènere i els nens i nenes són més propensos a ser reclutats forçosament per participar en el conflicte.

Efectes en les malalties respiratòries

A la Declaració Universal dels Drets Humans es recull el dret a la vida i la salut i el dret a un ambient saludable, on un aire net i saludable és essencial per tal de mantenir un ambient correcte per la salut. La desertificació, la degradació dels sòls i la sequera poden elevar la presència de partícules en suspensió i contaminants a l'aire - afectant la qualitat de l'aire. Aquests contaminants a l'aire poden irritar les vies respiratòries, provocant malalties respiratòries. (Centers for Disease Control and Prevention, 2020)

Tots aquests impactes estan empenyent les persones vulnerables a emigrar en cerca de terres més fèrtils que puguin sostenir millor la vida. En general, els nens i les dones embarassades, la gent gran, determinats grups ocupacionals, persones amb discapacitats i persones amb malalties cròniques són més vulnerables als factors de risc per a la salut, com ara l'escalfor extrema, les inundacions, la mala qualitat de l'aire i altres esdeveniments relacionats amb el canvi climàtic.

Per exemple, els nens amb sistemes immunitaris poc desenvolupats poden ser més sensibles als al·lèrgens en suspensió a l'aire. Les persones amb ocupacions a l'aire lliure poden tenir un major risc de conseqüències negatives per a la salut a causa de l'escalfor extrema. Les persones amb asma o malaltia pulmonar obstructiva crònica poden ser més sensibles a la contaminació de l'aire. Els adults grans amb mobilitat limitada són menys propensos a adaptar-se o respondre físicament a un esdeveniment meteorològic extrem. (National Institute of Environmental Health Sciences, 2022)

Factors socials, ambientals, polítics i econòmics poden contribuir a les disparitats en la salut que poden tenir un major impacte en les persones

vulnerables als efectes del canvi climàtic. Aquests factors inclouen la pobresa, la discriminació racial, la manca d'accés a l'atenció sanitària, una educació inadequada i un entorn construït insalubre o insegur. Col·lectivament, aquests factors es coneixen com a determinants socials de la salut. Els determinants socials de la salut poden ocórrer simultàniament amb els efectes del canvi climàtic, com l'augment de les temperatures, els canvis en la precipitació i els esdeveniments meteorològics extrems, i els factors estressors ambientals que produeixen, com les pertorbacions en l'ús dels sòls, els ecosistemes o la producció agrícola. (Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT), n.d.)

Fins al 2030, es preveu que la desertificació, la degradació dels sòls i la sequera pugui causar l'emigració de 135 milions de persones. La desertificació i la degradació dels sòls minen la capacitat de les poblacions per adaptar-se als esdeveniments meteorològics extrems, que es tornen cada vegada més freqüents amb l'agreujament de la crisi climàtica. Les implicacions en els drets humans són alarmants, afectant els drets a la vida, la salut, l'alimentació, l'aigua, els mitjans de vida adequats, els drets culturals, els drets de la infància i un entorn net, saludable i sostenible, entre d'altres. (R. Boyd and Nilmalgoda, 2023)

La sequera, la desertificació i la degradació del sòl tenen un impacte profund en els drets humans, ja que limiten l'accés a recursos fonamentals com l'alimentació, l'aigua i tenen conseqüències negatives per a la salut i les condicions de vida de les persones que habiten en aquestes àrees. Segons el relator especial sobre drets humans i medi ambient dels procediments especials de drets humans de les Nacions Unides, les persones més afectades per la desertificació i la degradació dels sòls solen ser les més pobres en els països més pobres, agreujant la desigualtat global. La situació és particularment desafiadora a l'Àfrica, on el 70% del continent està format per zones desèrtiques i terres àrides (un 27 i un 43%, respectivament) que són l'hàbitat de centenars de milions de persones.

Laia Puig i Comas

Estudiant de Relacions Internacionals,

Blanquerna

Bibliografia

Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT) (n.d.). *Determinants de Salut*. [online] Generalitat de Catalunya. Available at: https://salutpublica.gencat.cat/ca/ambits/promocio_salut/determinants_de_salut/.

Amnesty International (2019). *Climate Change*. [online] Amnesty.org. Available at: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/climate-change/>.

Causes i conseqüències de la contaminació dels sòls. (2021). *Generalitat de Catalunya*, [online] Departament del Medi Ambient (Junta de Residus). Available at: <http://www.arc-cat.net/en/publicacions/pdf/agencia/sols.pdf>.

Centers for Disease Control and Prevention (2020). *Drought and Your Health*. [online] Centers for Disease Control and Prevention. Available at: <https://www.cdc.gov/nceh/features/drought/index.html>.

National Institute of Environmental Health Sciences (2022). *People Who Are Vulnerable to Climate Change - Climate Change and Human Health*. [online] National Institute of Environmental Health Sciences. Available at: https://www.niehs.nih.gov/research/programs/climatechange/health_impacts/vulnerable_people/index.cfm.

Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació. (n.d.). *The Arid Environments*. [online] Available at: <https://www.fao.org/3/t0122e/t0122e03.htm>.

R. Boyd, D. and Nilmalgoda, I. (2023). The Overlooked Environmental and Human Rights Crisis: Desertification, Land Degradation and Drought, A Policy Brief from the UN Special Rapporteur on Human Rights and the Environment. *United Nations Human Rights Special Procedures*, [online] (Special Rapporteur on human rights and the environment). Available at: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/environment/srenvironment/activities/SR-Environment-PolicyBrief-4.pdf>.

World Health Organization (2022). *Drinking Water*. [online] World Health Organization. Available at: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water>.

**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**
United Nations Association of Spain

OCTUBRE 2023

Publicat per

Amb el suport de

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors
